

Aan het slot nog deze formule mij door een vrouw meegedeeld:

„Ik gaan door dees
Door een anderen vlees
Door merg en pees
Bid driemaal Onzen Vader
En bid de naam van God
Dat dit schepsel mag worden geneese
Gelijk het was voor deese.”

Al strijkende wordt dit driemaal opgezegd. Gestreken wordt met den duim. De bewegingen zijn krachtig op en neer, of bij een gewricht, ronddraaiende, waarbij dan ook de wijsvinger wordt gebruikt; daarna schuin er overheen. Zij is niet gedekt en mag geen geld aannemen. „Nou ja, een cadeautje dat spreekt van zelf.”

Juni 1921.

BESPREKINGEN.

STEPHEN PAGET, *Sir VICTOR HORSLEY, A study of his life and work.* London, CONSTABLE and Cy., Ltd. 1919, 349 bldz..

Ieder arts, in elk land, kent HORSLEY's naam als van den vader der hersenchirurgie. De neurologen kennen, en niet alleen van hooren-zeggen, zijn physiologisch en pathologisch werk, de chirurgen zijn methoden en opvattingen op het gebied der trepanaties en laminektomieën. Enkelen mogen hebben kennis genomen van zijn studies — baanbrekend in Engeland — over myxoedeem en rabies. Zeer weinigen van hen, die hem persoonlijk niet hebben gekend, wisten wat voor een man hij was. Dit leest men uit dit boek, en daarom is dit boek belangrijk.

Hij werd opgevoed als een zoon uit een „goede” Engelsche familie, in een milieu, waar niet alleen traditie, maar ook goede smaak heerschte; zijn vader was een bekend schilder, zijn grootvader musicus. Van moederszijde stamt hij van medici, chirurgen af; zijn oom van moederszijde was de bekende schilder-teekenaar SEYMOUR HARDEN, oorspronkelijk chirurg.

Hij groeide op in het graafschap Kent, dien „tuin van Engeland”: een echte buitenjongen, druk, ondernemend en dapper. Op zijn 17de jaar vertrok hij naar de universiteit te Londen, in 1874; een jongen waar wat in zat. Beroemde leermeesters: ELLIS, THONE, BURDEN, SANDERSON, SCHÄFER, GOWERS, BASTIAN vond hij er, met MOTT werkte hij samen, hij behaalde eenige medailles. Onder zijn medestudenten was hij een leider, door zijn kennis en intelligentie, vooral door zijn persoonlijkheid.

In 1880 werd hij „huischirurg” bij dr. JOHN MARSHALL. Toen begon hij reeds zijn gedachte over hersenchirurgie te ontwikkelen; om inzicht in bedwelming bij operaties te krijgen deed hij niet minder dan 50 narcoseproeven op zich zelf.

Na een reis naar Berlijn, in het bijzonder naar OPPENHEIM, werd hij hospitaalchirurg, in 1884 professor-superintendent aan de thans verdwenen Brown's Institution, waar ziekten van viervoetige dieren en vogels werden bestudeerd. Aldaar — tot 1890 — verrichtte hij deels alléén, deels in samenwerking met SCHÄFER en BEEŠOR zijn

beroemde onderzoekingen over functielocalisatie in de hersenen, over de schildklier (myxoedeem en cretinisme), en over de honds-dolheidbehandeling. Hij voerde het gebruik van den aap, niet alleen van den macacus, maar zelfs van den orang oetang, als proefdier in; FRITSCH'S HITZIG'S vonden van 1870 (op den hond) konden aan deze hersenen zeer aanzienlijk worden uitgebreid.

Zijn eerste hersenoperatie verrichtte hij 25 Mei 1886 in het National Hospital for the Paralyzed and Epileptic; er volgden in dat jaar nog 10, waarvan slechts één met doodelijk gevolg. In later jaren berichtte hij over meer dan 250! Zijn loopbaan voerde hem spoedig naar de beroemdheid, niet enkel in zijn eigen land. Toch was voor hem, toen hij in 1890 Brown's Institution verliet voor de Royal Institution, een salaris van 100 pond verre van onbelangrijk! In 1891 werd hij vice-deken van de medische faculteit van het University College en doceerde pathologie. Zijn wetenschappelijk werk, dat zich ook met de studie der tuberculose en de maatregelen daartegen bezig hield, was voornamelijk gericht op hersenpathologie, vooral de pathologie en therapie der gezwellen. Het lange wachten op dreigende verschijnselen vond in hem een energiek bestrijder. De pathologie in engeren zin, niet de anatomie van het zieke orgaan stelde hij in woord en geschrift als verreweg het belangrijkste op den voorgrond, en daarop grondde hij zijn chirurgisch doen en laten.

Zijn laatste groote werk uit den tijd aan University College is zijn studie — tezamen met R. H. CLARKE — over de cerebellaire verbindingen, een uitmuntend staal van proefondervindelijken arbeid. In 1896 had hij zijn professoraat in de pathologie neergelegd; hij had geen tijd allerlei elementaire colleges te geven, en kon zich in het opleiden voor examens niet schikken. In 1906 bedankte hij ook als chirurg aan het University College Hospital, waar hij eigenlijk niet eens „eigen bedden” bezat. Verdere onderzoekingen over het cerebellum (met CLARKE en NIC NALTY) dateeren uit den tijd daarna, evenals zijn eerste mededeelingen over operaties van het ganglion Gasseri (149 gevallen, waarvan 7 pCt. met doodelijken afloop) en van chronische spinale meningitis (21 gevallen).

Ziedaar in kort bestek de hoofdzaak van HORSLEY'S wetenschappelijk werk; voorzeker is het voldoende om zijn naam tot in verre tijden te doen voortleven.

Maar hij was nog iets anders dan een voortreffelijk onderzoeker en chirurg. Als men zijn portret, vóór in het boek, bekijkt, dan ziet men: durf, eerlijkheid, scherpziendheid; niet: een geleerde; niet: een uitmuntend geneesheer, niet: een vernuftig proefnemer; dit alles kan dit portret mogelijk voorstellen, maar bovenal ziet men een *man*.

Reeds als student — en vroeger — was hij een leider onder zijn tijdgenooten. Niet omdat hij door voorzichtig overleg den veiligen weg wist te vinden: het „in medio tuto ibis” bestond voor hem niet. „Geen compromissen, maar beginselen” was zijn wachtwoord. Den dooddoener, dat „de waarheid in het midden ligt”, die hoogste wijsheid van veler burgerlijke (ook wetenschappelijke!) moraal, moet hij stellig gehaat hebben met zijn geheele

impulsieve en sterke natuur. Al vroeg was hij geheel-onthouder; met een waren hartstocht bevocht hij den drankduivel in woord en geschrift, tot zijn dood toe. Tabak en specerijen nam hij er meteen maar bij aan als vijanden van het menschelijk geslacht.

Ook in zijn onderwijs was hij geen middenman. Hij vond het onuitstaanbaar vervelend voor zichzelf, en ondienstig voor universitair onderricht elk jaar dezelfde (elementaire of andere) stof in den kathedr te behandelen; hij koos een bepaald onderwerp en behandelde het volledig; liet alles zien, wat pathologie en proef-ondervindelijke methode erover kon leeren; hij riep de bezinning zijner leerlingen op, niet hun geheugen. De besten, vooral die zijn medewerkers werden, hingen aan hem; in dit boek vindt men tal van getuigenissen hunner groote bewondering en diepe erkentelijkheid. Het is niet onmogelijk, dat velen hem minder waardeeren; ook in Engeland schijnt de meerderheid meer op een vakschool dan op een universiteit gesteld. Maar HORSLEY zal wel bijzonder heftig zijn geweest. Stellig ziet men dezen trek in zijn politieke werkzaamheid. Hij wilde zijn gedachte over sociale ethiek — alcohol, geslachtsziekten vallen daarbinnen, de verhoudingen tusschen geneeskundigen onderling, en hun plaats in de maatschappij evenzeer — in de praktijk zien brengen. Hij zocht naar alle kanten, spaarde niemand, ergerde velen, met name hooger-geplaatsten. Men krijgt soms den indruk, dat hij „the gentle art of making enemies” met vrucht beoefende. Als men zich candidaat stelt voor het parlement, moet men — in het algemeen — meer dan hij het was, vertrouwd zijn met de kunst van onvervulbare toezeggingen te doen, om te geven en te nemen. Hij bereikte het Lagerhuis dan ook niet, zou er bij de zoozeer veranderde omstandigheden na den grooten oorlog, wellicht zijn binnengetreden. In zooverre is hem menige ontgoocheling bespaard gebleven. Toch heeft hij in de jaren vóór 1914 in het verwaarloosd gebied van sociaal-geneeskundige aangelegenheden veel tot stand gebracht: de opleiding van verpleegsters en van vroedvrouwen, een behoorlijke belooning van geneeskundigen heeft hij bevorderd; kwakzalverij en titelmisbruik dikwijls met goed gevolg bestreden.

Hij wendde zich tot de werkelijkheid; hij was met hart en ziel verliefd op het leven; voor wijsbegeerte had hij geen aanleg; een ware verachting had hij voor het fatsoenlijke jargon van dikke woorden, dat zich tegenwoordig dikwijls als wijsgeerigheid aandient. Ofschoon godsdienstig opgevoed en later, met maatschappelijke bedoelingen, ijverig werkzaam in de „Brotherhood”-beweging, kon hij in agnosticisme volmaakt berusten. Zijn afkeerigheid van alle theologie en metaphysica was klaarblijkelijk sterker dan zijn natuurlijke neiging een uiterst standpunt in te nemen.

Toen de oorlog kwam, heeft hij terstond alle mogelijke moeite gedaan tewerkgesteld te worden: In Frankrijk, Egypte, Indië en Mesopotamië organiseerde hij geneeskundige diensten, en werkte nacht en dag. Ten slotte heeft, in het beruchte Amarah, de hitte hem gedood.

Een man van groote gaven, die in de hoogste mate het genot kende al zijn begaafdheden te gebruiken; heftig, maar eerlijk en edelmoedig, een baanbrekend neuroloog-chirurg en een compleet mensch. „Take him for all in all”.